

TIẾNG-DÂN La Voix du Peuple

Cán phát hành giới ban công với tư cho ranh...

GIA BÀN... ĐÓNG CHẬP... HOÀAI-QUỐC

ĐỜI CÔNG VÀ ĐỜI TƯ

Cũng như những tiếng lữ-táo, bình-dương, hai tiếng đời công và đời tư là hàng mới nhập cảnh; nhưng nghĩa hai tiếng này không mào mả như những tiếng kia.

Việc Thế-gioi

Đời công và đời tư là hai việc khác nhau, đời công là tất cả những hành vi ở chỗ của mình trong lúc làm việc công, trong lúc vì chức vụ, phải giao thiệp với nhiều người.

CHUYÊN ĐỜI

Mụ hàng hoa vụng tinh... Một bữa cơm thôi thì phải nói đến cái danh-vận có ở người này...

LÀM QUAN VÀ TƯ QUAN

Hiện thế giới ngày nay, học thuyết « nhân quyền bình đẳng » đang « xanh tùm tùm »...

Theo nguyên lý đời quan về đời tư, quan là vị dân vì nước, có một công việc mới đặt ra chức quan...

Việc nước là việc chung, dân ở xã-văn minh, cũng có cơ quan hành chánh, quan dân phải là vật bên đáng kính-rể...

CUỘC XỔ SỔ ĐỒNG - PHÁP

Kỳ phát hành thứ nhất

XỔ NGÀY 11 THÁNG BẢY TÂY NĂM 1936

800.000 vé, mỗi vé giá một đồng (1\$)	
60 phần trăm chia cho các số trúng theo bản kê sau đây:	
1 số trúng được	100.000\$
1	40.000
1	20.000
3	2.000
16	1.000
80	400
800	80
800	40
8.000	20

Các công số mà thường công chúng nâng giá lai như số Kho Bạc, Thương Chánh, Giấy Thấp, v.v. và của viên chức, hào lý, nhà thương mại cũng ít nhiều người khác đều có bản vé số. Muốn biết tên những người nào có bản, thì đến mấy nơi thường bày giá yết thì xem.

BẢN SỨC NUÔI NIỆM CÁI NGHỀ THỢ MÒ

Làm nghề gì cũng không khác, hễ đã nghề (g) lãnh được trợ lực, trợ lực của nhà tư bản phát cho, là nghề cả. Tuy vậy, xem lại cái nghề rất nguy hiểm và có lẽ khổ đau đi là cái nghề làm mủ. Bấy lâu chỉ nghe nói, chứ phần đông chưa rõ cảnh thợ mủ ra sao, cái cảnh mà Tư-lãnh-hành-đạo-phần-vi để dành dành khắp thế giới, như đã thuật trong 2 số T. D. gần đây. Vay bừa này hãy đem các bạn vào một hầm mủ, để xem cảnh làm mủ khổ hạnh vì miếng ăn của đám thợ làm mủ kia cả ngày ở dưới đất rai ra sao.

Một giờ sáng, trời còn tối mờ, người thợ mủ bước ra khỏi cửa ngõ lại nhẹ nhẹ, vì cả nhà đang an giấc. Tay bõ vào túi, đưa cái, lưng hơi cong cong, một mình lái thái bước đi.

Bộ dạng ấy đối với anh thợ này, thường làm. Anh ta đã từng hai mươi năm làm mủ dưới hầm mủ than sâu tới 600 thước.

Ra đường, một bạn cùng đi, rồi một bạn nữa; lần lượt từ phía đến tới, kéo cả đến hầm.

Trong gian-chất của hầm mủ, ánh sáng mờ mờ, là là một đoàn thợ ở dưới đèn leo lét, mình mẩy lấm lấm, lên xuống cho bọn kia xuống thì. Ra khỏi hầm, họ lên lên ra một nơi. Tay họ đi ở dưới hầm họ đã phải kéo bộ đến 3 cây số mới tới cái tầng đưa lên một đất, vậy mà từ đây phải cõng bộ 3 cây số nữa mới tới nhà. Sáu cây số ấy, cõng cõng cũng đủ.

Thợ mủ tới, ai này đưa lãnh một người một cái đèn điện, để do đèn giầy được đèn xem xét kỹ càng. Đèn ấy bao giờ rất mỏng mảnh, giống hạt thóc đen có vài khi xa xa. Họ kéo nhau vào một gian nhà bằng kim khí dựng trên miếng hầm. Tại đây không có một chất không khí nào, mà chỉ có một cái quạt thổi mát, thổi mát không khí phía trong khỏi bị lay chập. Bước vào gian nhà này phải bước qua hai cái cửa liên tiếp, cách nhau một khoảng phòng trống. Hễ lọt vào khỏi cửa ngoài xong, phải khép nó lại, rồi mới mở cửa trong ra. Mà mở cửa thì một luồng không khí lạnh lạnh lạnh bay tới thổi mát, cách như một tấm khi phương phát qua, thổi mát mát; trong phòng ấy, có một quạt điện chạy làm mát không khí bay đi nữa.

Bấy giờ bọn thợ đứng trước cái lồng bằng gang và sắt-lon (cage en acier et béton). Một cái lồng chỉ được 35 người, chỗ xuống hầm rất lấm lấm.

Tới nơi, thợ còn phải đi một đôi giây phút tới chỗ làm việc; thì là một hầm: một giờ đồng hồ; họ lại đi chạy cho khỏi mất thêm vài giờ nữa, vì họ chỉ ăn uống theo số

LÀM QUAN VÀ TỐ QUAN

(Tiếp theo trang trước)

Đó là lý do mà quan lại cho giá trị quan bản đi.

2) Cũng đời Tống Thần tôn, vua thanh thế cũng phải (thần rưng rưng) không thể phân tài.

Bổ-lôn-Minh (người tôi) thưa: - Tại là-thuyết Tư-mã-Quang làm bị phần đóng phân tài.

Vua hỏi: Tôn-Minh không phục Tư-mã-Quang sao? Chưa nói chuyện khác, chỉ một việc từ trước Xê-mát, từ trước lên ngôi đến nay chỉ thấy có một Tư-mã-Quang mà thôi. Còn người khác thì dân có đũa cũng không chịu đi nữa.

Đó là chính lý vua khinh rẻ quan mà trọng người tỵ quan.

Xem 2 chuyện trên, thì rõ cái cơ quan rồi tại sao, mà cái cơ quan rồi cũng do cái học làm quan gây ra.

Kết luận

Thời đại quan sang đã qua rồi, vì hiện thế giới nhân quyền thịnh vượng và sinh tồn cạnh tranh ngày nay, người trong nước ai cũng có trách nhiệm đối với nước, không chỉ là quan. Cõi như nội các ở Xê-vê-minh, nay đời mai thay, người lên lãnh chức kỳ lạ làm phận sự không lấy quan làm vinh, mà người đã làm được nhiều công việc ích cho nước nhà, bị đời cũng không lấy gì làm nhục. Ngoài ra công, thương, học thuật khác cũng vinh dự không kém gì quan. Theo quan niệm đời mới này, quan lo làm chức phận mình không nên đem cái quan mà phò với ai, và giữ lấy cái ghế quan; mà người không làm quan cũng có phận sự quan trọng với quốc gia xã hội, không nên bỏ bừa lãnh đạm.

LẠC-QUAN

(1) 不在其位不謀其政 必其才
by vì bất mưu kỳ chính.

(2) 出官者其之又何問 必其才
trước giá men cái bừa là giáo, & sách T. truyển.

Mắt con

Đưa con trai tôi tên là MACH-QUAN, tên-bên-bên là T. P., học lớp tư trường Chaigneau (Hue), hôm tháng 6 tháng 2 Anam, đi lạc địa không rõ. Nó được 13 tuổi, hình ốm, nơi lông mày có vết. Cha qui vị, nếu ai gặp được, xin vui lòng tìm cho tôi biết, tôi sẽ đến tận nơi nhận nó về và xin báo tin.

MACH-QUAN
Garde 1ère classe n 316
Garde Indigène de Thôn-Thiên (Hue)

nên kể nợ chưa quen đều sáng hơn. Tuy vậy lâu rồi cũng quên. Làm lúc trên sập, toàn xuống đến bị chôn sâu dưới mấy lớp đất một cách đáng thương. Một khi nghe tiếng triện trên sập — tiếng nút kêu như tiếng sáng bản — thì biết trước, lật đất chạy núp vào mấy cái hàng phòng nệm (galerie de secours). May khỏi chết thì lại than van bị mất công cả ngày, hoặc hơn nữa cũng nên.

Làm nghề mủ, cần phải sức lực cho khỏe mới chịu nổi. Nên những người làm mủ được 30, 40 năm, ăn công được quá 11, độ 2 đồng livres mỗi tuần (150 quan).

Khi làm, người cai x'p mủ thường qua lại coi ngó, tay cầm một thứ đèn đèn lửa ngọn nhỏ ri, cái này thấy sáng được thời. Hễ khi nào ngọn đèn hiện ra một cái hoa đèn xanh thì biết trong hầm không khí có chất nổ bay lên. Mà chừng nào cái hoa đèn xanh kia to dần, thì nec cũng phải cho thợ ra và làm cho không khí vào.

Nhưng vì đồng tiền thiếu, thợ chẳng quản gì cái chết sắp đến cả. Họ biết có chất nổ lẫn lộn, thì má họ cả làm, mong cho chất nổ ấy tan đi, để khỏi nghĩ việc; cho ngày công bữa ấy khỏi mất sự nguy hiểm biết là chừng nào!

Bên phần người cai mủ lại phải báo tin cho thợ mủ khi có trận hỏa hoạn xảy ra trong lớp đất than, để lo mà tránh.

6 giờ đã qua, trong thời gian ấy chỉ được phép nghỉ 20 phút khỏi trở lại. Thợ lại lật chạy taét lại cái lồng chỗ họ lên. Lần một đất lại phải mất một giờ nữa để cõng bộ về nhà, dưới ánh sáng mặt trời đầy màu không khí mát mẻ.

S. S. thuật

Liên-đoàn cựu chiến sĩ Đồng - dương hợp hội nghị tại Huế

Ngày 13 Avril 1936 lúc chín giờ rưỡi, Liên-đoàn Cựu-chiến-sĩ Đồng-Dương đã họp hội-nghị tại nhà Dân-viện ở đường Jules Ferry, do quan năm Séc chủ tịch. Có các hội viên và đại biểu các hội cựu chiến sĩ ở khắp xứ Đồng-pháp, nguyên soái Froch, quan Thượng bộ Lại Thái-yên-Toán, quan Thượng bộ Pháp-Bal-Bang-Đoàn đều dự. Quan Khâm-sá Graffeuil có phái quan Thanh-trà Chính-trị đại diện cho ngài đến dự.

Trong buổi khai hội có bài diễn văn của ông chủ tịch là quan năm Séc, và lời đáp từ của quan thanh tra Chính trị Dupuy.

Buổi mai 14 Avril 8 giờ đã cử hành lễ diễu hành hoa tại đài Trộn vong chiến sĩ.

P. V.

Máy phương thuốc trị bệnh de cân và trừ giông ảy

Hiện báo tiếp được máy phương thuốc trị bệnh de cân của nhà vật lý đức giá, đây có một máy để bà con ai có mắc phải thì nghiệm.

Xem báo Tiếng-Dân vừa rồi, thấy nói ở hạt Tuy-an ở mấy làng Phong-lãnh, Phong-thái và Mỹ-huân có giông de cân chết và nhiều người bị đau mà không biết thuốc gì cứu được; vậy nhờ qui báo đăng hộ bài này dạng sách báo bà con:

- 1) Thứ de giông con ve, hễ khi nó cắn vào tai thì lấy một anh (mùi) mà nhỏ vào thì vết chết.
- 2) Còn bị thứ ve ở trong đồng cấy lúa (cây sếp) chun vào tai cắn, thì lấy sữa người (lait humain) mà nhỏ vào, hễ nghe nó rục rục thì lấy lá mướp mà khều ra thì lành hẳn.

TRẦN-NGŨ (Quảng-ngãi)

Giông de cân hay rúc vào tai người ta mà đau, rất đau đớn. Có người đã chết vì bị nó cắn rồi.

Tôi xin báo các bạn chú ý: thứ giông de cân này rất độc, (thực là loại sâu bọ gì vào tai cũng rúc được).

- 1) Lúc nó mới rúc vào tai cần hơi đau, thì phải trừ tận, lấy lá hành (ail) hoặc lá hẹ (échalote) hoặc củ gừng tươi đem lấy nước nhỏ vào tai, thì nó lặn ra mà chết.
- 2) Hoặc lấy thuốc lá hút (tabac) hòa ra nước lạnh cho thật đậm đen, gạn lấy nước nhỏ vào tai.
- 3) Hoặc mai phen chua với nước lạnh cho đặc, nhỏ vào tai.
- 4) Tim xương khô con cá chình (lamprole) mà đốt, hoặc khét vào lỗ tai, hoặc mua một vài xu hàng hàng ở tiệm thuốc bà; mà đốt xông cũng được.

Còn ở trên các vách tường, giông de cân bám nhiều lắm, phải tìm xương chình hoặc mua hàng hàng mà đốt xông khói (nhớ đừng các cửa trong nhà lại cho khói khói bay ra) xông trong 6 giờ đồng hồ, thì nó phải chết hết.

TRẦN-MINH-TINH (Bình-Đinh)

Tin buồn

Bà PHAN-THI-GIEM, vợ ông Sĩ-Cường Lê-Dư tạ thế ngày 9-4-36, hưởng thọ 50 tuổi, tại số nhà 12, rue Bovet, Hanoi. Đám tang sẽ cử hành khi 7 giờ ngày 11-4-36. Bản báo có lời chia buồn cùng ông Lê-Dư và tang quyến.

TIẾNG DAN

Báo trước độc giả

Có 7 ngày nữa, ông Trương-Nhượng chủ biên của báo Lê-Dư và Tam-Kỳ (Quảng-Nam) sẽ đem hai chục vạn (200.000) con chim Anh-Vũ, bán mỗi con 5000, Dương kỳ.

Vậy ai là nhà thương-mại, ai là khách trước, thương-tử và anh em lao động nên đem xem cái nghề độc-cho của người Nam xưa nay chưa từng thấy!

T. B. — Anh em lao động, bình dân đang tưởng giông chim vậy đó là nhà "quyền" qui mới chơi nổi, không giàu, bán 10 triệu, vì người được nhiều mà!

(Đón xem trang 4, báo này)

Cải tạo chế độ sự thiệp

(Tiếp theo trang trước)

Đến 3 giờ. Tướng mới tới, nghi vệ sum nghiêm, trong vai phong đã có người đứng tiếp: đi trước có 2 vệ sĩ, người cao lớn, vạm vỡ coi hộ hông vỹ, hầu cận đứng trên 200 phao, liền đi đứng rất chỉnh đàng, mình có bản đồ và thước.

Còn Tướng, bên áo trắng bạc đeo đai nhỏ, thái độ ung dung, khi đứng đàm bái vệ sĩ đứng hầu hai bên, trước hết Tướng yêu lòng đóng cặp mắt nghiêm nghị, trông cả bốn phía độ 3, 4 phút đồng hồ. Sau mới bắt đầu đọc lời tuyên cáo, kéo dài trên 3 giờ rưỡi mới xong. Câu cốt yếu trong bài là: nếu chiến tranh sẽ mất nước, mà nước mất thì li nữa cũng trên 900 năm mới xoay mình lại được (?). Bị nhào nhào lo sợ quá không dám kháng....

Sáng ngày lại dẫn đại biểu đi thăm các trường võ bị, đơn lính, các sở công trình và kho với bộ sách rỗng; đó là đồ tàn thủng, các nước ít có làm, chân phủ thực lòng chuẩn bị việc để kháng luôn luôn.

Một đơn đũa chú ý, là khi nghe bản lệnh đã mấy việc trường riêng một bản, buộc phải thế rằng không được đem lời tuyên cáo, tuyên bố ra ngoài, lại cho các hiệu trưởng được đi cấp; cách "cởi máy bay đi Lạc dương để xem công cuộc chuẩn bị chuẩn bị thế nào.

Tôi nghiệm mấy vị hiệu trưởng kỹ binh nhất chỉ biết giông bài học trò, tán bôn kẻ trên mình và nghe đi của, ăn tiệc v. v. chứ đối với việc binh có biết gì là gì, nên bị Tướng chọc cho một độ, thời thì bác nào cũng choàng mắt lên trời, tin chắc rằng chẳng phải ở chỗ chuẩn bị để kháng nữa thôi, nào có biết cái đó là trò đùa đâu!

Thủ hơn nữa, là lúc đại biểu từ biệt Nam kinh ra về, Tướng bảo phải cho mỗi người cái giấy miễn tiền xe, lại cho một tấm ảnh của Tướng trên cổ để nhớ.

Một họ tên họ tên 某兄某弟 dưới tay tên: Tướng Trung-chân-ây chài cáo đại biểu được tấm ảnh qui bản về gia, đem về khoe lại cho bạn bè họ con, thời thì chỉ nghe khen ngợi; Tướng: nào từ từ! khoảng đồng từ đó không nghe mấy đại biểu và hiệu trưởng nói đến việc nước!

Lưu có bạn học sinh cầm tức, gần đây học sinh Bắc bình, Thượng-hải tập đoàn vận động, lại bị nhà đương cục trừ g rừ thẳng tay!

Kỳ giả thuật bài trên, không có ý gì bình phẩm chuyện nước người, bản ý cốt cho độc giả thấy ngọn "khoe khoe" ở đời vẫn như này làm cho sự thực bị vùi lấp, nhưng phải biết sự thật khi nào có vấn đề sự thật, mà lời khoe và khoe kia chỉ tạm thời thôi.

X.

Sách nói về cây quin-quina ở Đông-dương

Sở nghiên cứu khoa Nông-lâm vừa rồi có gửi tặng bản báo một quyển sách tên là "Le quinquina en Indo-chine", nói về cây quinquina ở Đông-dương ta, do ông Baray soạn. Trong sách có nói cách trồng cây ấy cũng công việc thí nghiệm của ông này từ trước đến nay, kết quả ra sao. Vay bản báo xin giới thiệu cùng độc giả.

T. D.

Đời công và đời tư

(Tiếp theo trang trước)

Một vị quan khác, một hôm cho lính mới thầy giáo qua đánh cờ chơi, quan bị thầy giáo vì một con xe không có đường chạy, thầy giáo nói đùa: "con xe ngoài". Quan kia tức, bắt bản cờ rồi nói rằng: "thầy phải biết, thầy tuy ở giáo giới mà vẫn thuộc dưới quyền kiểm sát của tôi, phải giữ lễ phép mới được; thầy vào đây mặc cái áo cánh lụa, tôi đã chẳng nói gì, lại còn...". Thầy giáo thưa: "Bẩm quan, quan cho lính ra mời tôi vào đánh cờ chơi, tức là anh D. (tên quan) đánh với anh Ch. (tên thầy giáo), chứ không phải việc công gì mà nói chuyện quan với dân."

Đó, người mình hiểu đời công và đời tư như vậy đó, người Tây họ hiểu nghĩa hai chữ ấy rất rõ ràng:

Một toán lính đương lúc tập luyện dưới quyền chỉ huy của một võ sĩ quan, trật tự nghiêm trang, một hiệu lệnh ban ra, ai nấy cúi đầu phục tùng; nhiều lúc làm hỏng-lâm-sai, bị mắng bị chửi, mà vẫn không dám rì hơi rì tiếng; xong giờ làm việc, rủ nhau ra hiệu đánh chén, thời thì tạo tạo mầy mẩy, chọc nhau gheo nhau, không phân biệt quan với binh gì nữa hết.

Ta cũng thường thấy một ông "xếp" vừa mới rượu chè say sưa rồi đùa bỡn một cách rất vui vẻ ở nhà một người lính thuộc; xong, vào sổ, có sai đến gọi là ông-xếp-thả-cây-không nề nang gì hết. Nếu phải là dân "6-năm" thì đã câu nhàu là làm bộ với làm phách. Đã bao phen tôi nghe anh em phản nản rằng: "thằng họ chẳng kia là tôi là mẹ, hôm qua mới đi có-dầu với mình mà nay vào công sở nó lên một l hoặc hôm qua nó mới ăn cơm nhà mình đó mà nay đến nó mắng như xé giấy Thăm chỉ có lúc cái lại chán chán, để cho anh em phục mình là kẻ cứng đầu. Cái lối hiểu đời công với đời tư của người mình là vậy.

Hai chữ đời công và đời tư, mình có thể định được giới hạn mà còn dùng một cách sai lầm như vậy, còn nói gì đến những chữ tự-do, bình-dẳng; có cái nghĩa sâu xa học hàm hơn mấy tầng.

Vân-Thụy

Dragées médi

Antiblennorragiques

Chuyên trị

Bệnh lậu, lậu nhiệt, đái ra mủ.

Mới mắc hay lâu năm

Không hại thận, không hại đường sinh dục

Một chai 0380
chai lớn 1380

Trữ bán tại các hiệu thuốc tây

Pharmacie PHAM-ĐOÀN-ĐIEM Tourane

Dặt sự ông vua đèn Edison

(1847-1931)

Một nhà phát minh về các thứ đèn là Edison tiên sanh, tưởng trên thế giới không ai không biết tên.

Đời ông ta phát minh có đến một ngàn mấy trăm thứ đèn, tựa trong như đèn đèn, ánh đèn, tựa thanh đèn khi là công dụng to lớn, khắp cả hiệp của đời đời công đức nhà đại phát minh ấy.

Trong công nghiệp phát minh của ông để nhiều và vĩ đại như thế, phần đông tưởng ông ta là người có tài thiên phú từ nhỏ đã thông minh mà tự nhiên khác với người thường, như là bậc thánh nhân tri: mấy ai biết ông cũng như người thường mà cái đời nghề khổ khổ khổ, công công phu học hành, lại càng khổ hơn, kém hơn con nhà thường nữa kia.

Đời này thế giới một ít đặt sự đời ông :

Gia thế và buổi nhỏ

Ông sanh ngày 11-2-1847, trong một thôn quê nhỏ nước Mỹ, cha ông là người nông nghèo, lúc nhỏ theo cha mẹ dời sang châu Mỹ - chấp - an, ở đó ông mới bắt đầu vào trường tiểu học.

Ông ta lúc nhỏ là một đứa trẻ

Chemisettes d'été
 Các nhà buôn nên hỏi lại nhà chế tạo
Cu Gioanh
 68-70 Rue de Valenciennes
 HANOI

con cô gái: Không ưa học sách, chỉ thích rờ cái này, mò cái kia, bất kỳ thấy cái gì cũng xem xét dò hỏi, hỏi đến cạn nước cạn đất. Ngoài bà mẹ ông có anh em con ra, ai cũng không ưa ông. Người ta cho ông là một đứa trẻ con ngu ngốc, lại nghịch, chầy san này không làm được việc gì, thấy bà mẹ ông yên, ai cũng cho là thiên tài (không biết con mình là hư).

Bà mẹ hiếm có

Nợ cười là cậu Edison vào trường học, không thuộc bài gì hết; mỗi lần bực hại học gì, cái trò đứng sau chót tức là Edison!

Cậu học như thế nên thầy giáo ngã lòng mà phần đông trẻ em miệng một lời đùa nói: trò này trí khôn thấp hèn quá, nên cho trở ra trường, chờ học gì được mà nói chuyện học.

Bà mẹ ông nghe những lời chế nhạo trên, lấy làm khó chịu, nhưng bà không nghĩ lòng chửi nào. Vì bà chắc rằng nếu như trong mình mà không có bệnh tật gì thì trẻ con trong đời không có đứa nào là đứa không dạy nên được, là đứa trẻ con bỗ. Bà lại đoán chắc là tại thầy giáo không hiểu rõ cái tính trẻ con, đúng gì dạy nấy, không thứ lớp, không qui tắc, không trừng phạt không thích hợp cái khiếu trẻ con, thành có cảnh tượng chống chọi kia, chờ quyết không phải là tại con bà hư không học được.

Mẹ an ủi con

Một bữa, bà mẹ Edison đương ngồi trong một cái phòng riêng, chăm nghĩ tìm phương pháp gì để dạy con, yêu cầu của mình cho được như con người, vì những tiếng chế con của nhiều người, bà lấy làm rất khó chịu.

Cái nhập thần của Edison với và lang tang ở ngoài chạy xóc vào, róng sắc nạt đó xóc có hơi thẹn

thẹn. Hồi ra mới biết cậu mới ở trường học, về những người trong nhà học học chung quanh cậu, vì để nghe cậu học hư bị thầy giáo đũa; những tiếng chế con khổ! khổ! khổ! đưa vào, đưa vào, đưa vào, cậu vượt mặt không kịp, không dám ngẩng mặt lên ngó tới đám đông đó. Cậu lại nghĩ trong bụng có lẽ là mẹ yêu của mình cũng có trong đám đông mà cũng toàn những lời mắng nhiếc kia. Cậu mang cái mặt dầy lớp lớp cùng cái bụng đương chưa đầy những đèn khụt nhụt, lổ lổ chạy vào buồng, thì chợt thấy chỉ một mình bà mẹ đương ngồi trong ấy. Cậu chạy lại ôm mẹ gọi mẹ! một tiếng rồi khóc òa, khóc nước khóc nướ, không thốt ra được câu gì cả.

Bà mẹ ở trong, đã vắng nghe những tiếng mắng nhiếc, biết con mình bị khụt, bà ôm cậu hôn, lau nước mắt cho cậu, lại an ủi cậu:

« Con đừng lo gì hết, có mẹ đây! nó không dạy con, để mẹ dạy con, con hay siêng học, không lâu con sẽ hơn xếp mướn chẳng nó, con đừng sợ gì hết! »

Thế là từ đó cậu Edison ở nhà học với bà mẹ, trong trường kia không có viết chữ cái cậu học trở học lại nào cũng đứng chót đó nữa.

Mẹ là thầy giáo

Cậu ở nhà học với mẹ, vì bà mẹ biết rõ tính con, nên dạy dỗ một cách khôn khéo. Tuy trình độ tri thức cũng sơ thích của con mà khuyến bảo dũa dũa, không bao lâu mà sự học của cậu tiến tới một cách không ngờ:

Lúc cậu lên 10 tuổi đã đọc bộ sử nước Anh, La-mã bưng vông sử, cũng bản «Đại Anh bách khoa toàn thư» cũng các sách khác. Cậu đọc

THƠ-TÍN

Càng Ó. Ngay thực ở Dalat về việc H. O. kiện ông chủ hãng của xe kin, đời Tòa án xử xong, ông cho biết số đăng.

Bà Lê Thị Tài, Tiên phu
 Được bài Bà tài với một bài đăng ở tờ báo này, vậy Bà nên gửi cho báo Kỳ đăng là hơn, hẳn báo miền đây.

Ô. Ưu Thời ở Phú Mỹ
 Được bài ông nói chuyện học trích lục mà Lý và Cửu giáo nhận lời thời mà không nói việc kỳ này ra ngày tháng nào, nên chú ý đăng.

Ô. Thái quang Khất
 Quinhon
 Bài «Mạo danh» của ông, không thể đăng được.

Cô Liên Chi
 Được bài «Một mối tình hoa» của cô, trong có đến hai lần văn với về Phật giáo đầu trước 15 năm mà trích vọng này... Chính lời nói bôm qua mà bôm này đã có người nói xẩy, hưởng là chuyện xưa, nên xin miễn đăng.

Ô. Bùi xuân Trừ, Thiệu hóa.
 Thanh hóa
 Bài báo đã nhận được đăng ở tờ tin báo số 31-3-36.
 T. D.

Về Cám-Thành tạp-chí

Chúng tôi đượ cho tờ Cám-Thành của chúng tôi ra ngày 15-4-36. Nhưng gặp ngày lễ Phục sinh, nhà in nghỉ, nên chúng tôi phải chờ đến 20-4-36 mới cho ra số đầu được. Mong rằng bạn đọc đừng thất vọng chờ đợi ngoài ý muốn của chúng tôi.

Chủ-nhiệm :
NGUYỄN-DÌNH-NHƠN
 Quảng-Ngãi

sách không chỉ xem rộng mà nghiên cứu rất tinh tế, không chịn đọc những chữ «chết» trên mặt giấy như ai, chỉ thích suy nghiệm về mặt thực tế, bất kỳ việc gì cũng dụng tâm tìm cách suy nghiệm cho ra thực sự, xét cho rõ thấu nguồn gốc mới chịn thôi.
 (Còn nữa)
 X. T. T. thuật

Thuốc là "LUCIA"
 tốt nhất

Cổ bán khắp nơi

RẤT CÓ ÍCH

Tỉnh Bình-Định (Quinhon) là nơi thổ sản dầu dừa, mà thường niên đến mùa dầu không xuất cảng được, thời dân Anam ở miền Tamquan lấy làm phàn oán hết sức, là vì chỗ kỳ người mình lấy dầu dừa và nghiệp.

Từ ngày bằng savon XUÂN-SANH của chúng tôi ra đời đến nay nhờ lấy toàn dầu dừa kỳ mà làm ra các thứ savon rất tốt (75%) nên được cộng chúng hoan nghinh rất nhiều và lại được các sở thí nghiệm của nhà nước chứng kiến. Vừa rồi chúng tôi đã được gởi Hội-chợ Hải-phong gửi vào khen tặng thứ savon của chúng tôi tốt hơn các thứ khác.

Món hàng nội hóa xứ Trung-kỳ ngày nay đã được mở mang. Vậy xin quí ngài lấy công tâm mà chiểu cổ, để giúp cho kỹ nghệ xứ mình được bước vững trên con đường tiến bộ.

Savonnerie XUÂN-SANH
 Avenue Khải-Định - QUINHON
THUẬN - LONG
 Rue Paul-Bert
 Đại-lý độc-quyền HUE - ĐÔNG-HỚI

BÁ TƯỚNG MÔNG = THỂ = TÔN

(LE COMTE DE MONTE-CRISTO)
 PHÁP - QUỐC LỊCH - SỬ TIỂU - THUYẾT

Tác - giả : Alexandre Dumas
 Dịch - giả : Nam-Son

Còn Pha-ri-a, thì tuy có Đấng-Thế làm bạn mật đầu, ông mỗi ngày mỗi tiêu tụy dần: Như có một cái từ tưởng gì lảng vãng trong não ông luôn, nhiều khi ông ngồi nghỉ ngơi trong một hồi lâu, thở ra cách vô ý thức, rồi thỉnh linh vung đứng dậy, khoanh tay, và đạo qua đạo lại trong phòng, xem bộ buồn bã vô hạn.

Một ngày nọ ông cũng đạo qua đạo lại như thế, rồi đứng lại giữa các cái vòng tròn tay ông vẽ ra trên nền nhà mà la lớn lên.

— Ai Phải chỉ không có linh giác...!

Đấng-Thế đoán biết ý ông nên nói: — Nếu ông muốn, thì tôi không có linh giác chứ khó chi.

— Tôi rất gớm sự giết người, tôi đã nói với anh kia mà!

— Vâng, nhưng chúng ta có phạm sự giết người ấy, cũng chỉ vì bản năng tự tồn, vì cảm giác tự vệ mà thôi.

— Thầy mặc, tôi không biết... — Nhưng ông vẫn nghĩ đến mà? — Nghĩ luôn luôn... luôn luôn... — Và ông đã tìm ra cách gì rồi phải không? — Vâng, nếu người ta để một lên linh vừa dài vừa cảm giác ở hành lang... — Thì ta sẽ làm cho nó dài, nó điếc.

Đấng-Thế nói giọng rất quả quyết, làm cho Pha-ri-a phải khiếp sợ, mà nói: — Không! không! không nên!

Đấng-Thế mỉm cười nói luôn về chuyện ấy, song ông ta ngân dần lên một cái rồi không chịu trả lời nữa.

Cách ba tháng sau, viên cố-đạo hỏi Đấng-Thế: — Anh có sức mạnh không? Đấng-Thế không nói năng gì hết, cầm cái dao lớn uốn cong lại rồi kéo thẳng trở ra.

— Anh có chịu theo lời tôi mà thế: nua làm mới giết người linh giác không? — Tôi xin lấy danh dự tôi mà thế với ông.

— Vậy thì chúng ta có thể thiết hành ý muốn của chúng ta được.

— Có phải cần nhiều thì giờ mà thiết hành không? — Một năm là ít.

— Nhưng khi nào chúng ta có thể bắt đầu làm việc? — Lúc này đây giờ.

— Ôi! ông thấy chưa, ta mất một năm, ừng quá!

— Anh tưởng mất thiết sao? Đấng-Thế thẹn đỏ mặt, nói lên ba: — Xin lỗi ông, xin lỗi ông.

— Con người ta có mấy khi ra người; thế mà anh là một người trong số người khá hơn mà tôi được biết đây. Này chương trình của tôi đây.

Viên cố-đạo đưa cho Đấng-Thế xem một bức đồ tay ông vẽ: ấy là bức đồ phòng ông, phòng Đấng-Thế và đây hành lang nối hai phòng ấy. Ở giữa đây hành lang ấy ông gạch một đường thông đến đây hành lang mà người linh giác vác súng đi qua đi lại; tại chỗ này, đào một cái hầm thật rộng, đổ một tấm gạch lát nền hành lang; chờ cho người linh giác vô ý nhảy lên đứng trên tấm gạch kia, tấm gạch sụp, tự nhiên người linh cũng sụp theo vào hầm; Đấng-Thế sẽ thừa lúc nó chưa hết hoảng, không kháng cự được, mà xông tới trói tay, trám miệng, rồi hai người nhảy qua cửa sổ hành lang, đóng thang giấy kia mà xuống phía ngoài tường thành mà lẩn thoát.

Đấng-Thế mừng khoái, vỗ tay bốp bốp; cái chương trình giản tiện như thế, thế nào cũng thiết hành được.

Ngày ngày hôm ấy hai người bắt đầu làm việc rất sốt sắn.

Lại không có gì khuấy rầy họ nữa, trừ khi đến giờ người giữ ngục đến viếng thì ai phải về phòng này một hồi thôi. Họ đã quen nghe tiếng động rất nhỏ mỗi khi người giữ ngục xuống thang lầu, nên không khi nào bị bất thỉnh linh trong lúc họ làm việc được.

Đến một đêm đêm trảm vào lỗ hang cũ, hang này đây ợt rồi, thì ném ra ngoài cửa sổ phòng Đấng-Thế hay phòng Pha-ri-a, ném cách cẩn thận làm sao! nghiên ra như bột để cho ngọn gió đêm có thể đưa ra ngoài xa mà không để dấu tích gì hết.

Khi cụ thích có một cái dao dài, một cái dao ngắn với một cái cây nua bằng gỗ.

Làm việc đã đến trên một hầm. Trong lúc ấy Pha-ri-a vừa làm việc vừa dạy Đấng-Thế, khi dùng thứ tiếng này, khi lại dùng thứ tiếng khác mà giảng giải cho chàng nghe về lịch-sử các nhân-vật trong thế-giới còn để cái dấu tích rất rực rỡ mà người ta gọi là danh vọng vậy. Pha-ri-a là người trong phái thượng lưu, nên cách điệu có vẻ uy phong; Đấng-Thế lại có sẵn cái não khéo bất chước nên lần lần cũng học luôn được những cử chỉ thanh nhã chẳng đương thiếu cũng những kiến thức qui phái mà người có giao thiệp với xã-hội thượng lưu mới tập thành được thôi.

Đấng mười lăm tháng mới đào xong đường thông, xong cả cái hầm kia nữa và đã nghe tiếng giày của người linh gác đạo qua đạo lại. Nhưng còn phải chờ một đêm cho thật tối, để cho đi trốn. Hai người chung một lối lo sợ, sợ tấm gạch nền hành lang sụp sầm mất. Đấng

tránh cái nạn kỳ, bèn đem cây đã mới tìm được trong khi đào đường thông kỳ mà làm nạng chống. Đấng-Thế đương lo chống nạng, thì thỉnh linh nghe tiếng gọi của Pha-ri-a ở trong phòng chàng và đương mai cái chốt để treo thang giấy, mà lại nghe động nguy cấp lắm. Đấng-Thế chạy vào thì thấy viên cố-đạo đương đứng giữa phòng, mặt xanh mét, trán ướt đầm mồ hôi và hai bàn tay nắm chặt cứng.

Đấng-Thế hỏi: — Ôi! trời! chuyện gì? ông có chuyện gì sao? — Mau, mau / nghe tôi đây!

Mặt của Pha-ri-a vùng bành tím, chàng quanh hai con mắt nhìn ra một cái khoảnh vắng là, cặp môi trắng phách, tóc lại dựng đứng lên. Đấng-Thế nhìn thấy cảnh tượng như thế, hoảng hốt, đến cái dao dài chàng đương cầm trên tay rơi khi nào chàng cũng không biết.

Chàng lại hỏi lại: — Việc gì... việc gì? Viên cố-đạo trả lời: — Tôi chết thôi! Anh hãy nghe đây: Tôi bị bệnh, bệnh có thể chết được. Bệnh này trước khi bị bắt một năm, tôi đã mắc phải một lần. Chỉ có một thứ thuốc trị được bệnh này thôi. Phiền anh chạy gấp qua phòng tôi, đỡ chân giường lên; chân ấy tằm phồng, trong có một cái chai nhỏ bằng thủy tinh, đựng một thứ rượu đỏ, anh lấy đem lại đây cho tôi; à, mà không, không, tôi năm đây không tiện, người giữ lao có thể vào thỉnh linh; thôi anh chịu khó xuống tôi và, tôi còn đã sức đi được. Trong 1.01 gian tôi bị bệnh, biết sẽ có chuyện gì không?

Đấng-Thế tuy biết cái tai nạn đưa đến cho mình không phải là nhỏ, song cũng tỉnh. Chàng chun vào đường hành lang, giắt người bạn khôn ngoan của chàng theo sau; trái biết bao nhiêu ông khổ nhọc mới đưa bạn về đến nơi và đặt bạn lên giường nằm được.

Viên cố-đạo từ chỉ run rẩy như ở trong nước đá mới ra, nói: — Cảm ơn anh. Bệnh đã đến lúc kịch; tôi sẽ bị tề bại toàn thân; có lẽ tôi không van được, có lẽ tôi không kèn van được, mà cũng có lẽ tôi sẽ sôi bọt miệng, tôi sẽ triển gân, tôi sẽ là đó; anh hãy gắng tìm thế nào cho người ta đừng nghe tiếng là của tôi. Nếu sự quan hệ làm đây, vì không thể thì người ta sẽ đưa tôi sang phòng khác, mà chúng ta phải xa nhau, không có hy vọng gặp nhau lại. Khi nào anh thấy tôi nằm im và lạnh như đá chết rồi, chỉ khi ấy mà thôi, anh nghe rõ không, thì hãy lấy cái dao mà nạy răng tôi ra, đổ vào miệng tôi từ tám đến mười giọt rượu này, có lẽ tôi sẽ sống lại được.

Đấng-Thế hỏi lại cách đơn đơn làm: — Có lẽ? Viên cố-đạo thỉnh linh là lên: — Đó / Đó! / Đó! / Đó!...

Con bệnh đến rất chóng và rất kịch; ông không kịp nói hết câu. Một luồng mây sẫm chạy ngang qua trán ông, như một luồng giống tổ ở biển; hai mắt trợn tráo, hai hàm răng ông cắn cứng lại, hai má ông đỏ bừng; ông vùng vẩy, sôi bọt miệng và rên la. Đấng-Thế theo lời ông dặn mà lấy mền bịt miệng ông lại. Như thế mãi đến hai giờ đồng hồ. Rồi ông nằm im, mặt xanh và lạnh như đá chết. Sau ông triển

gân, mặt lại hóa ra bầm tím.

Đấng-Thế chờ cho đến lúc Pha-ri-a như chết thật, mới lấy cái dao, dút đầu lưỡi vào giữa hai hàm răng ông mà nạy, rồi vừa nhỏ thứ rượu đỏ kia vào miệng ông, vừa đếm đủ mười giọt.

Nhỏ xong chàng đứng đợi. Đợi trót 1 giờ đồng hồ, mà không thấy viên cố-đạo cựa quậy gì cả. Chàng đã sinh sự nổi giận quá trẻ không phương cứu chữa được nữa, thì bỗng hai má người bệnh có hơi hồng đỏ, hai mắt có hơi nhấp nháy, miệng lại có tiếng thở, rồi đến thân mình cựa quậy.

Đấng-Thế mừng; quỳ xuống la lên: — Sống lại rồi! Sống lại rồi!

Người bệnh chưa nói năng gì được, nhưng đưa tay chỉ ngó cửa, tỏ bộ lo lắng rất rõ ràng. Đấng-Thế lắng tai nghe, và nghe tiếng người giữ ngục đi đến; gần bảy giờ mà Đấng-Thế không biết.

Đấng-Thế nháy một vọt, chun vào lỗ hang, ngửa mặt lên kéo tấm gạch trên đầu chàng mà trảm miệng chàng lại, rồi về phòng chàng.

Hàng giờ sau người giữ ngục vào phòng chàng, và cũng như mọi lần, thấy chàng ngồi trên giường.

Người giữ ngục vừa quay lưng đi ra, tiếng chân bước của người vừa tắt ở đây hành lang, thì chàng đã chộp sang phòng của viên cố-đạo, không nghĩ gì đến chuyện ăn uống.

Viên cố-đạo đã tỉnh, nhưng vẫn còn nằm im trên giường, vì yếu một quá. Ông nói: — Tôi không ngờ được gặp anh lại. — Sao vậy? Ông linh chết sao? — Không; anh đã có đủ phương thế trốn, tôi tưởng anh đã trốn đi rồi. Hai má Đấng-Thế hồng hồng đỏ đỏ; chàng lấy làm khó chịu nên nói lớn lên: — Trốn một mình! Ông tưởng tôi làm việc như thế được sao? (Còn nữa)

